МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних, лабораторних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни: «Дошкільна лінгводидактика»

Укладачі: Л. В. Іщенко, Н. П. Кравчук, Т. В. Журавко

Умань
Візаві
2024

УДК 373.2(072)
М52

Рецензенти:

Малишевська Ірина Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Андрющенко Тетяна Костянтинівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів Комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Бабюк Тетяна Йосипівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Рекомендовано до друку вченою радою
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 4 від 27 листопада 2024 року)

Методичні рекомендації до практичних, лабораторних занять та
М52 самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни: «Дошкільна лінгводидактика» / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Л. В. Іщенко, Н. П. Кравчук, Т. В. Журавко. – Умань : Візаві, 2024. – 75 с.

Методичні рекомендації призначені для допомоги здобувачів вищої освіти під час самостійного опрацювання курсу «Дошкільна лінгводидактика» і підготовки до практичних, лабораторних занять.

Активному засвоєнню матеріалу сприятимуть тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань, питання та завдання для самоконтролю, список використаної літератури. Методичні рекомендації відображає сучасні тенденції основних принципів інтегральної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта.

УДК 373.2(072)

© Іщенко Л. В., Кравчук Н. П., Журавко Т. В., уклад., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА …….. 5

РОЗДІЛ І. ПРОГРАМА КУРСУ «ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА»……. 8

Опис навчальної дисципліни ……... 8

Програма навчальної дисципліни ……... 9

Структура навчальної дисципліни …….. 13

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти…… 15

Розподіл балів та шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти…… 20

Методичні рекомендації до практичних занять здобувачів вищої освіти…… 21

Методичні рекомендації до лабораторних занять здобувачів вищої освіти……. 22

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Завдання для самостійної роботи……. 23

Методичні рекомендації до написання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань. Тематика індивідуальних навчально-дослідницьких завдань…… 26

РОЗДІЛ ІІ. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА КУРСУ…..…… 34

Практичне заняття № 1. Наукові основи методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку …..……... 34

Практичне заняття № 2. Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики…… 35

Практичне заняття № 3. Завдання, зміст та засоби навчання дітей рідної мови …….. 36

Практичне заняття № 4. Форми, методи та прийоми розвитку мовлення дітей дошкільного віку …….. 37

Практичне заняття № 5. Особливості розвитку мовлення у дошкільному дитинстві…. 38

Практичне заняття № 6. Організація роботи з розвитку мови в закладах дошкільної освіти……..... 39

Практичне заняття № 7. Сучасні педагогічні технології розвитку мовлення дітей дошкільного віку……..... 40

Практичне заняття № 8. Наступність та перспективність навчання рідної мови в закладі дошкільної освіти та початковій школі …… 41

Лабораторне заняття № 1. Методика зв’язного мовлення і розвиток мовних функцій 42
Лабораторне заняття № 2. Методика словникової роботи в закладі дошкільної освіти..… 44
Лабораторне заняття № 3. Методика формування граматичної будови мовлення у дітей.. 46
Лабораторне заняття № 4. Методика виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку …….. 48
Лабораторне заняття № 5. Методика художнього читання і розповідання дітям ……. 49
Лабораторне заняття № 6. Розповіді вихователя і дітей за ілюстративним матеріалом 50
Лабораторне заняття № 7. Інтеграція роботи з розвитку мовлення в різні види дитячої творчості ……...…… 51
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА…… 52
ГЛОСАРІЙ ……... 60
ДЛЯ НОТАТОК…… 74

ПЕРЕДМОВА

Сьогодні в Україні здійснюється ґрунтовне реформування системи освіти, що торкається її організаційних та змістових аспектів. Сучасна дошкільна освіта спрямована на отримання випускниками закладів дошкільної освіти визначених компетентностей. Надзвичайно важливим є формування мовленнєвої компетентності, яка в подальшому визначає успішність навчання в школі. Повноцінне оволодіння рідною мовою в дошкільному дитинстві є необхідною умовою вирішення завдань розумового, естетичного і морального виховання дітей у цей період.

Значущість проблеми формування мовленнєвої компетентності визначається завданнями Закону України «Про дошкільну освіту», а також Базового компоненту дошкільної освіти, в яких вказано на необхідність формування у дітей до кінця дошкільного віку ключових компетентностей, які забезпечать успішне навчання в школі та подальшу соціалізацію особистості.

Посібник орієнтований ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичними та методичними основами курсу дошкільної лінгводидактики, нормативними документами, якими має керуватись вихователь закладу дошкільної освіти.

Метою вивчення дисципліни є професійна підготовка здобувачів вищої освіти до діяльності з розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного, формування у них комунікативної компетентності відповідно до завдань Базового компонента дошкільної освіти в Україні.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Дошкільна лінгводидактика» є озброєння здобувачами вищої освіти теоретичними та методичними засадами рідної мови, сучасними досягненнями методичної науки і практики, передовим педагогічним досвідом роботи закладів дошкільної освіти.

Результатом вивчення дисципліни є оволодіння студентами знаннями, уміннями та формування компетентностей, які необхідні для здійснення професійної діяльності з розвитку мовлення дітей дошкільного віку в сучасному закладі дошкільної освіти, а саме:

знання:

– теоретико-методологічних та психолого-педагогічних засад курсу;

– змісту, методів і форм організації освітнього процесу з розвитку мовлення дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти;

– сучасних інноваційних технологій розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

уміння:

– планувати та організовувати освітній процес, використовуючи різні організаційні форми та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей раннього і дошкільного віку та складати прогнози щодо його ефективності;

– організовувати освітній процес з розвитку мовлення з дітьми дошкільного віку у різних вікових групах;

– використовувати набуті знання у практичній діяльності;

– забезпечувати наступність з розвитку мовлення дітей у закладах дошкільної освіти та початковій школі;

– розробляти конспекти та проводити заняття на високому методичному рівні.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Компетентності загальні:

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Компетентності спеціальні:

КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-5. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими.

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови,

рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

РОЗДІЛ І. ПРОГРАМА КУРСУ «ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА»

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ECTS / годинах	4 кредити, 120 год.	4 кредити, 120 год.
Курс	2	2
Семестр	4	4
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, у тому числі:	120	120
Аудиторні:	60	16
Лекційні	30	8
Практичні	16	8
Лабораторні	14	-
Самостійна робота	60	104
Індивідуальні завдання		
Форма семестрового контролю	Екзамен	Екзамен

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи курсу «Дошкільна лінгводидактика»

Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку

1. Предмет та завдання методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку.
2. Філософський погляд на розвиток мови.
3. Природничі основи методики розвитку мови.
4. Психологічні основи методики розвитку мови.
5. Зв’язок дошкільної лінгводидактики з педагогікою.
6. Закономірності та принципи навчання дітей рідної мови.

Тема 2. Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики

1. Погляди Я. Коменського на навчання дітей рідної мови.
2. С. Русова – фундатор методики навчання дітей рідного мовлення в українському закладі дошкільної освіти.
3. Внесок В. Сухомлинського в методику розвитку рідної мови дітей.
4. Новітні дослідження з проблем дошкільної лінгводидактики в Україні.

Тема 3. Завдання, зміст та засоби навчання дітей рідної мови

1. Завдання з розвитку мови дітей дошкільного віку.
2. Зміст навчання дітей дошкільного віку рідної мови.
3. Засоби навчання дітей дошкільного віку рідної мови.
4. Мова вихователя – як важливий засіб навчання дітей рідної мови.

Тема 4. Форми, методи та прийоми розвитку мовлення дітей дошкільного віку

1. Заняття як основна форма навчання дітей рідної мови.
2. Вимоги до організації та проведення мовленнєвих занять.
3. Характеристика методів навчання дітей рідної мови.
4. Прийоми розвитку мовлення у дітей дошкільного віку.
5. Умови успішного розвитку мовлення дітей.

Змістовий модуль 2. Методика навчання дітей розвитку мовлення

Тема 5. Особливості розвитку мовлення у дошкільному дитинстві

1. Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку (0–3 роки).
2. Особливості розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку (3–5 років).
3. Особливості розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку (5–7 років).

Тема 6. Методика зв'язного мовлення і розвиток мовних функцій

1. Поняття зв'язного мовлення і розвиток мовних функцій.
2. Розмова вихователя з дітьми.
3. Методика проведення бесід з дітьми.
4. Методика роботи з дидактичною картиною.
5. Методика навчання дітей творчої розповіді.
6. Методика навчання переказу художніх творів.
7. Дидактичні ігри та їх роль у розвитку зв'язного мовлення.

Тема 7. Методика словникової роботи в закладі дошкільної освіти

1. Закономірності становлення слова у дітей.
2. Особливості словника дітей. Завдання словникової роботи.
3. Принципи словникової роботи.
4. Методи і прийоми словникової роботи. Етапи словникової роботи в ЗДО.
5. Характеристика та особливості застосування методів, спрямованих на закріплення та активізацію словника дошкільників.
6. Бесіда за картинами.
7. Специфіка занять із словникової роботи, види і методика проведення.

Тема 8. Методика формування граматичної будови мовлення у дітей

1. Становлення граматичної будови мови у дітей раннього віку.
2. Типові помилки в мовленні дітей та їх причини.
3. Дитяче словотворення, його характеристика.
4. Основні завдання формування граматичної правильності мовлення у дошкільному віці.
5. Шляхи та методи формування граматичної правильності мови у дітей.
6. Методика розвитку виразності та образності мовлення.

Тема 9. Методика виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку

1. Проблема становлення, розвитку та виховання звукової культури мовлення.
2. Методика виховання звукової культури мови в різних вікових групах.

Тема 10. Методика художнього читання і розповідання дітям

1. Особливості сприймання дітьми художніх творів.
2. Види занять з казкою. Методика використання казок у різних вікових групах.
3. Методика художнього читання і розповідання.
4. Методика проведення бесід на морально-етичні теми.
5. Методика роботи з поетичними творами в закладі дошкільної освіти.

Тема 11. Розповіді вихователя і дітей за ілюстративним матеріалом

1. Методика роботи з ілюстраціями в закладі дошкільної освіти.
2. Методика показу діафільмів і кінофільмів.
3. Драматизація та інсценування художніх творів.
4. Методика навчання розповіді-опису іграшки в різних вікових групах ЗДО.
5. Методика навчання розповіді-опису картини в різних вікових групах ЗДО.

Тема 12. Організація роботи з розвитку мови в закладах дошкільної освіти

1. Формування оцінно-контрольних дій під час розвитку мовлення дітей.
2. Концептуальні моделі сучасного заняття: традиційна, чотирикомпонентна, інтерактивна.
3. Організація професійно-мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми.

Тема 13. Інтеграція роботи з розвитку мовлення в різні види дитячої творчості

1. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності в закладах дошкільної освіти.

2. Методика ознайомлення дітей з малими фольклорними жанрами.

3. Організація театрально-ігрової та театрально-мовленнєвої діяльності.

4. Методика організації та керівництва образотворчо-мовленнєвою діяльністю дітей.

5. Методика організації й керівництва музично-мовленнєвою діяльністю дітей.

Тема 14. Сучасні педагогічні технології розвитку мовлення дітей дошкільного віку

1. Сутність сучасних технологій методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

2. Комунікативний розвиток за технологією Т. Піроженко.

3. Педагогічні технології А. Богуш, Н. Гавриш.

4. Використання схем-моделей за методикою Л. Крутій.

5. Педагогічні методики навчання дошкільників читання.

6. Навчання читання дошкільників за технологією Л. Шелестової.

Тема 15. Наступність та перспективність навчання рідної мови в закладі дошкільної освіти та початковій школі

1. Сутність мовленнєвої підготовленості дітей до школи.

2. Змістовий аспект мовленнєвого розвитку дітей і учнів.

3. Наступність і перспективність мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку та учнів першого класу.

4. Підготовка руки дитини до письма.

5. Формування підготовленості дошкільників із загальним недорозвиненим мовленням до навчання у школі.

6. Базовий компонент дошкільної освіти про види компетентностей випускника закладу дошкільної освіти в галузі мовленнєвого розвитку.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		Л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи курсу «Дошкільна лінгводидактика»												
Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку	8	2	2		2	2	10	2			4	4
Тема 2. Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики	8	2	2		2	2	8				4	4
Тема 3. Завдання, зміст та засоби навчання дітей рідної мови	8	2	2		2	2	8				4	4
Тема 4. Форми, методи та прийоми розвитку мовлення дітей дошкільного віку	8	2	2		2	2	8	2	2		2	2
Разом за змістовим модулем 1	**32**	**8**	**8**		**8**	**8**	**34**	**4**	**2**		**14**	**14**
Змістовий модуль 2. Методика навчання дітей розвитку мовлення												
Тема 5. Особливості розвитку мовлення у дошкільному дитинстві	8	2	2		2	2	12	2	2		4	4
Тема 6. Методика зв’язного мовлення і розвиток мовних функцій	8	2		2	2	2	10	2			4	4
Тема 7. Методика словникової роботи в закладі дошкільної освіти	8	2		2	2	2	12		4		4	4
Тема 8. Методика формування граматичної	8	2		2	2	2	8				4	4

будови мовлення у дітей												
Тема 9. Методика виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку	8	2		2	2	2	8				4	4
Тема 10. Методика художнього читання і розповідання дітям	8	2		2	2	2	6				4	2
Тема 11. Розповіді вихователя і дітей за ілюстративним матеріалом	8	2		2	2	2	6				2	4
Тема 12. Організація роботи з розвитку мови в закладах дошкільної освіти	8	2	2		2	2	6				2	4
Тема 13. Інтеграція роботи з розвитку мовлення в різні види дитячої творчості	8	2		2	2	2	6				2	4
Тема 14. Сучасні педагогічні технології розвитку мовлення дітей дошкільного віку	8	2	2		2	2	6				4	2
Тема 15. Наступність та перспективність навчання рідної мови в закладі дошкільної освіти та початковій школі	8	2	2		2	2	6				2	4
Всього за 2-й модуль	**88**	**22**	**8**	**14**	**22**	**22**	**86**	**4**	**6**		**36**	**40**
Усього годин	**120**	**30**	**16**	**14**	**30**	**30**	**120**	**8**	**8**		**50**	**54**

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Дошкільна лінгводидактика» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип пооперaційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінюваннння рівня знань, умінь та навичок. Протягом семестру оцінюється робота студентів на семінарських і практичних заняттях, виконання індивідуальних навчально-дослідних та самостійних завдань, модульні контрольні роботи. До складання екзамену допускаються студенти, які набрали протягом семестру за різні види роботи не менше 35 балів. Розрахунок балів проводиться за наступною схемою: робота в семестрі –80 балів, ІНДЗ – 10, екзамен – 10 балів. Всього – 100 балів.

Критерії оцінювання передбачають, що всі здобувачі вищої освіти дотримуватимуться академічної доброчесності:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої, проєктної) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Загальні критерії оцінювання результатів навчання

Рівень компетентності	Оцінка за нац. шкалою та ЄКТС	Значення оцінки	Характеристика навчальної діяльності здобувача вищої освіти
Високий (творчий)	«відмінно» (A)	відмінно (A)	Здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили. Результат роботи повністю відповідає якісним показникам, або може бути кращою від них.
Достатній (конструктивно-варіативний)	«добре» (B, C)	дуже добре (B)	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна. Результат роботи в цілому відповідає якісним показникам.
		добре (C)	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок. Результат роботи в цілому відповідає якісним показникам.
Середній (репродуктивний)	«задовільно» (Д, E)	задовільно (Д)	Здобувач вищої освіти з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. Результат роботи почасти відповідає якісним показникам.
		достатньо (E)	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за низький, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні. Результат роботи почасти відповідає якісним показникам.
Низький (рецептивно-продуктивний)	«незадовільно» (F, FX)	незадовільно з можливістю	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу. Результат

		повторного складання (F)	виконаної роботи не відповідає якісним показникам.
		незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (FX)	Здобувач вищої освіти зовсім не володіє матеріалом, навіть на рівні окремих фрагментів.

✓ **0 балів** – здобувач вищої освіти не бере участь в обговоренні питань семінарського / практичного заняття, не має елементарних уявлень про об'єкт вивчення теми, не працює в команді, не має відповіді на питання заняття.

✓ **1 бал (1-5 заочна форма навчання)** – здобувач вищої освіти бере участь в обговоренні питань семінарського / практичного заняття, має елементарні, фрагментарні уявлення про об'єкт вивчення теми, працює в команді, але повної розгорнутої відповіді на всі питання заняття немає, не дотримується чистоти мовлення.

✓ **2 бали (6-10 заочна форма навчання)** – здобувач вищої освіти бере активну участь в обговоренні питань семінарського / практичного заняття, виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу, працює в команді, але немає розгорнутої відповіді на всі питання заняття, не виявляє чіткості у формулюванні, не дотримується чистоти мовлення.

✓ **3 балів (11-15 заочна форма навчання)** – здобувач вищої освіти правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, бере активну участь в обговорення питань семінарського / практичного заняття, вміє працювати в команді, дотримується послідовності у викладенні матеріалу. Разом з тим, у відповіді допускає неточності, окремі відповіді на питання семінарського / практичного заняття відсутні, відчуває скованість перед аудиторією, читає з конспекту та допускає порушення правил ділового мовлення.

✓ **4 балів (16-20 заочна форма навчання)** – здобувач вищої освіти добре володіє вивченим матеріалом у межах програми, застосовує знання під час вирішення практичних завдань, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує

загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією, має розгорнуті відповіді на всі питання семінарського / практичного заняття, бере активну участь у командній роботі, в обговоренні питань та виступає з доповіддю, але відчуває скованість перед аудиторією, під час доповіді користується конспектом.

✓ **5 балів (21-25 заочна форма навчання)** – здобувач вищої освіти має розгорнуті відповіді на всі питання семінарського / практичного заняття; володіє гнучкими знаннями не лише в межах вимог навчальної програми, але й використовує додаткові матеріали, аргументовано застосовуючи їх у різних ситуаціях; уміє знаходити інформацію та аналізувати її; ставити і розв'язувати проблеми, у командній роботі займає лідерські позиції; виступаючи з доповіддю на занятті, вміло організовує дискусію між учасниками семінарського / практичного заняття; вільно тримається перед аудиторією; дотримується чистоти мовлення.

✓ ***Додаткову кількість балів*** *здобувач вищої освіти може одержати за інші види роботи (повідомлення, реферат, есе, модульний контроль тощо)*

Критерії оцінювання самостійної роботи

1. Якість оформлення роботи – **1 бал**
2. Логічність і послідовність викладення матеріалу – **1 бали**
3. Повнота розкриття теми – **2 балів**
4. Самостійний і творчий підхід до аналізу досліджуваної проблеми – **2 балів**
5. Грамотність тексту – **1 бал**
6. Посилання на першоджерела – **1 бали**
7. Ґрунтовний висновок – **2 бали**

Максимально можлива кількість набраних балів за самостійну роботу – **10 балів**.

Критерії оцінювання ІНДЗ

1. Якість оформлення ІНДЗ – **1 бал**
2. Логічність і послідовність і грамотність викладення матеріалу – **3 бали**
3. Повнота розкриття теми – **4 бали**
4. Самостійний і творчий підхід до аналізу досліджуваної проблеми – **3 бали**
5. Посилання на першоджерела – **2 бали**

6. Наявність презентації – **5 балів**
7. Ґрунтовний висновок – **2 бали**

Максимально можлива кількість набраних балів за ІНДЗ – **20 балів**.

Критерії оцінювання підсумкового контролю тощо

Підсумковий контроль (ПК) передбачає тестування у вигляді відповіді на 100 тестових теоретичних питань. До кожного питання пропонується 3-4 варіанти відповідей, з яких лише одна правильна. Кожна правильна відповідь на питання оцінюється в 0,1 бал. За результатами суми набраних балів, відповідно до шкали оцінювання (національна та ЄКТС) виставляється відповідна оцінка. Максимально можлива кількість набраних балів за ПК – **10 балів**.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (денна форма)

Поточне оцінювання і самостійна робота																	ІНДЗ	Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2														
Т1	Т2	Т3	Т4	С.Р.	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	Т12	Т13	Т14	Т15	С.Р.			
4	4	4	4	10	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	10	15	10	100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (заочна форма)

Поточне оцінювання і самостійна робота			ІНДЗ	Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	С.Р.	20	10	100
Т1-Т2	Т3-Т4	10			
30	30				

Шкала оцінювання ECTS з національною системою оцінювання в Україні

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		Екзамен
90–100	**A**	відмінно
82–89	**B**	добре
75–81	**C**	
69–74	**D**	задовільно
60–68	**E**	
35–59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Практичне заняття – це навчальне заняття, на якому науково-педагогічний працівник організовує детальний аналіз/вивчення здобувачів вищої освіти окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачів вищої освіти відповідно до сформульованих завдань.

Практичні заняття проводять у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях, кабінетах зі здобувачами вищої освіти, кількість яких не перевищує половини академічної групи. Перелік тем практичних занять визначено робочою навчальною програмою дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі, тестах для виявлення ступеня оволодіння здобувачами освіти необхідними теоретичними положеннями. Названі методичні засоби готує науково-педагогічний працівник, якому доручено проведення практичних занять і погоджує з лектором навчальної дисципліни. Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти, постановку загальної проблеми науково-педагогічним працівником та її обговорення за участю здобувачів вищої освіти, розв’язування завдань з їх обговоренням, розв’язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

Оцінки, отримані здобувачем вищої освіти за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лабораторне заняття – це форма навчального заняття, на якому здобувач вищої освіти під керівництвом науково-педагогічного працівника особисто проводить натурні та імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, набуває практичних навичок роботи в конкретній галузі.

Лабораторні заняття проводять у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях із використанням устаткування, пристосованого до умов освітнього процесу (лабораторні макети, установки тощо).

В окремих випадках лабораторні заняття можна проводити в умовах реального професійного середовища (наприклад, у школі, на виробництві, в наукових лабораторіях). Перелік тем лабораторних занять визначають відповідно до робочої навчальної програми з дисципліни. Заміну лабораторних занять іншими видами навчальних занять не дозволено. Лабораторне заняття передбачає виконання завдань, оформлення індивідуального звіту з виконаної роботи, його захист та контроль. Лабораторну роботу оцінює науково-педагогічний працівник і виставляє в журналі обліку виконання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Підсумкові оцінки, отримані здобувачами вищої освіти за виконання лабораторних робіт, ураховуються при виставленні семестрової підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота здобувачів розподіляється на аудиторну та позааудиторну. Аудиторна самостійна робота здобувачів вищої освіти виконується на семінарських заняттях під керівництвом викладача (конспектування першоджерел, робота в групах, розв'язування етнопсихологічних ситуацій та завдань, написання психологічної характеристики етносу).

Позааудиторна робота виконується в домашніх умовах.

Позааудиторна самостійна робота дозволяє здобувачам вищої освіти повніше засвоїти тему заняття, розвиває логічне мислення, пізнавальну активність, інтерес до пошукової діяльності.

Основними формами самостійної роботи здобувачів вищої освіти є:

– опрацювання та засвоєння лекційного матеріалу;
– конспектування і засвоєння додаткової інформації згідно з додатковою літературою;
– підготовка до семінарських занять (написання творів-роздумів, есе, написання етнопсихологічних характеристик, складання кросвордів, таблиць, структурно-логічних схем до теми, проведення досліджень та ін.);
– підготовка до модульних та підсумкових контролів, заліку;
– пошук інформації для написання ІНДЗ;
– оформлення словника.

Підготовка до модульних та підсумкових контролів здійснюється здобувачами вищої освіти протягом семестру шляхом вивчення лекційного матеріалу, опрацювання підручників, підготовки і захисту ІНДЗ, виконання завдань згідно планів семінарських занять.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Дайте характеристику закономірностей розвитку та принципів навчання дітей рідної мови.
2. Складіть анотацію на книги Я. А. Коменського «Материнська школа» та «Видимий світ у малюнках». Випишіть положення щодо розвитку та навчання дітей рідної мови.
3. Складіть анотацію на книгу А. Богуш «Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах».
4. Аналіз дидактичного і наочного матеріалу з розвитку мовлення й навчання рідної мови в ЗДО.
5. Здійснити аналіз програмних завдань для дітей усіх вікових груп.
6. Складіть письмовий аналіз варіативних програм з розділів: Розвиток мови. Ознайомлення з навколишнім. Художня література за схемою.
7. Випишіть чистомовки, скоромовки, рухливі ігри, хороводні ігри на закріплення звуковимови у дітей.
8. Скласти зразки розповідей вихователів для дітей різних вікових груп: описова про іграшку, сюжетна про іграшку та за ігровою ситуацією; за опорними словами; з власного досвіду.
9. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності дітей дошкільного віку (дослідження Гавриш Н. В.).
10. Опрацювати дитячу літературу. Виписати приклади дитячого словотворення.
11. Складіть зразок розповіді вихователя за опорними словами.
12. Складіть 2 дидактичні гри та вправи на розвиток зв’язного мовлення дітей.
13. Складіть початок розповіді (казки) вихователя та її кінцівки.
14. Схарактеризуйте методику навчання дітей дошкільного віку розповіді за ілюстраціями (дослідження Білан О. І.).
15. Складіть конспект заняття етичної бесіди (старша група).
16. Складіть зразок розповіді вихователя за опорними словами.
17. Складіть початок розповіді (казки) вихователя (або кінцівки).
18. Складіть анотації на збірки дидактичних ігор. Випишіть з кожної з них по 2-3 гри з розвитку зв’язного мовлення.
19. Складіть зразок розповіді вихователя з власного досвіду.

20. Доберіть дитячу літературу, вірші, загадки до теми «Правила дорожнього руху».

21. Виписати типові помилки звуковимови дітей.

22. Підготувати повідомлення «Мовленнєва готовність дітей до начання в школі». Сучасні дослідження (А. Богуш, К. Крутій, Н. Гавриш, Л. Шелестова та ін.).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ

В умовах активної пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти все більшого значення набувають завдання навчально-дослідницького характеру: підготовка індивідуальних навчально-дослідницьких завдань (ІНДЗ).

Підготовка ІНДЗ є одним із видів дослідницької роботи здобувачів вищої освіти, який використовується у закладі вищої освіти, оскільки випливає із завдань сучасних закладів освіти України в контексті запровадження кредитно-модульної системи, спрямованих на розвиток у здобувачів вищої освіти нахилів до пошукової, дослідницької роботи під час навчання.

ІНДЗ – це науково обґрунтований, стислий, логічний виклад дослідницької роботи з певної етнопсихологічної проблеми. Він включає вступ, огляд наукових та інших джерел з обраної проблеми, виклад змісту індивідуальної навчально-дослідницької роботи та висновки, які відображають суб’єктивне ставлення здобувача до проблеми. ІНДЗ дозволяє викладачу виявити рівень ерудиції здобувачів вищої освіти, його вміння опрацьовувати (аналізувати, систематизувати, узагальнювати та класифікувати) наукову інформацію та застосовувати її на практиці.

Рекомендації та вимоги до створення і оформлення мультимедійної презентації Для створення презентацій використовується програма Microsoft Office Power Point.

Мультимедійна презентація – це програма, яка може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, діаграми та графіки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відео-фрагменти й анімацію, тривимірну графіку.

Основною відмінністю презентацій від інших способів подання інформації є їх особлива насиченість змістом та інтерактивність, тобто здатність певним чином змінюватися й реагувати на дії користувача.

Переваги мультимедійної презентації:

– унаочнює матеріали, що презентуються;

– підвищує оперативність і об’єктивність оцінювання результатів наукового дослідження;

– гарантує безперервний зв’язок у відносинах «викладач – здобувач»;

– сприяє розвитку продуктивних, творчих функцій мислення здобувачів, формуванню операційного стилю мислення.

Головна мета презентаційного повідомлення – донести аудиторії потрібну інформацію. Тому важливо знати правила оформлення презентацій, що ґрунтуються на психофізіологічних особливостях сприйняття людиною інформації.

Презентація складається із слайдів. Тож перш ніж розпочати роботу в Microsoft Office Power Point, варто на папері ретельно спланувати власну презентацію, а саме:

− визначитися з темою та з тим, який ілюстративний матеріал знадобиться;

− яка інформація пропонуватиметься на кожному слайді;

− якими шрифтами послуговуватиметеся тощо.

У презентації обов'язково оформлюють титульний та завершальний слайди. На титульному слайді зазвичай вказують тему презентації та її автора (прізвище, ім'я, по батькові), навчальний заклад, місто. Якщо презентація – це портфоліо педагога, то обов'язково має бути й фото автора. На завершальному слайді вказують джерела інформації та ілюстративного матеріалу (автор, рік видання, адреса сайту).

Інформаційні слайди містять таку інформацію:

− тема заняття;

− мета заняття;

− план;

− література, інтернет-ресурси;

− діаграми, графіки, таблиці;

− визначення;

− висновки;

− інші необхідні текстові матеріали.

Завершальний слайд містить подяку за увагу.

Раціонально використовувати наскрізну нумерацію слайдів, тобто титульний слайд – це слайд № 1, перший інформаційний слайд – це слайд № 2 і далі по порядку. Номер слайда відображається в правому верхньому кутку.

На титульному та завершальному слайдах номер може не проставлятися.

Кількість слайдів у презентації залежить від мети та цільової аудиторії.

Презентація не повинна бути монотонною і громіздкою (оптимально – це 10–20 слайдів).

Оформлення текстової інформації на слайді. Існують шрифти із зарубками (Times New Roman, Tahoma) та без них (Arial, Arial Narrow, Verdana). У презентації краще використовувати шрифти без зарубок.

Для заголовків варто використовувати напівжирний шрифт. Курсив можна використати для логічного наголосу, зокрема, на формулюванні основних положень, означень тощо. Курсивом у презентаціях фахівці радять не послуговуватися.

Для основної інформації слід використовувати «прямий» звичайний шрифт.

Слід уникати використання більше двох різних шрифтів на одному слайді. Бажано використовувати єдиний стиль шрифту для всієї презентації.

Найдрібніший для тексту презентації – шрифт 22 кеглю. Дослідники дійшли висновку, що правильний вибір шрифту сприяє збереженню гостроти зору. Кегль шрифту залежить від типу, фону презентації, проекційного обладнання.

Не рекомендується робити виділення підкресленням, тому що в сприйнятті активних користувачів Інтернету підкреслення пов’язане з гіперпосиланням.

Під час оформлення презентації краще використовувати такі шрифти:

− Arial
− Comic Sans MS
− Courier
− Georgia
− Tahoma
− Times New Roman
− Verdana

Більше «повітря» між рядками: полуторний міжрядковий інтервал полегшує сприйняття інформації.

Не слід заповнювати слайд значним об’ємом інформації. Одна з найсерйозніших помилок, якої часто припускаються новачки при створенні презентацій, – прагнення заповнити весь простір слайду інформацією – текстовими блоками, ілюстраціями. Не треба лякатися вільного простору, адже він сам собою є важливим елементом дизайну.

Пам’ятайте! Один слайд – одна теза (факт, думка, твердження).

Створюючи тексти на слайдах, потрібно:

− використовувати короткі слова та будувати прості речення;

− рядок має містити 6–8 слів;

− усього на слайді має бути не більше 6–8 рядків;

− загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;

− дієслова мають бути в одній часовій формі.

Текст рекомендовано вирівнювати по ширині. Не слід використовувати переноси в словах.

Не слід розміщувати на слайді дослівно все, що є намір сказати словами.

Великий текст дуже важко читати та й майже неможливо запам’ятати. Потрібно прагнути максимально скоротити довжину речень, відмовитися від вставних конструкцій. Текст у презентації має бути простим, лаконічним, таким, що нагадує тези, якщо, звичайно, це не цитати. Не слід писати весь текст прописними літерами:

СЛОВО, НАПИСАНЕ ЛИШЕ ПРОПИСНИМИ ЛІТЕРАМИ, ВТРАЧАЄ ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ І ЗЛИВАЄТЬСЯ З ІНШИМИ.

Найбільш важливу інформацію розташовують у лівому верхньому кутку слайда.

Уся інформація на слайдах має бути науковою, логічно структурованою, доступною цільовій аудиторії і повно висвітлювати тему презентації.

Під час створення текстового блоку презентації потрібно дотримуватися правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (наприклад, крапку в заголовках не ставлять).

Можна використовувати можливості комп’ютерної анімації. Проте анімація не повинна бути нав’язливою. На титульному і завершальному слайдах використання анімаційних об’єктів не допускається.

При розташуванні тексту та зображень (малюнків, схем, діаграм тощо) зазвичай керуються метою презентації:

− якщо ту саму інформацію можна передати і за допомогою тексту, і за допомогою зображення, то слід надати перевагу зображенню й додати до нього короткі субтитри;

− якщо зображення ілюструє текст, його потрібно розташувати або під текстом, який ілюструється, або ліворуч від нього;

− якщо зображення несе самостійну інформацію, то напис до нього створюють лише тоді, коли є потреба розкрити сенс зорового ряду;

− субтитри рекомендується розташовувати праворуч або під зображенням.

Співвідношення текст– картинка повинно бути 2:3, тобто тексту має бути менше, ніж картинок. Вдало підібрані зображення – це 70% успіху доповідача.

Бажано додавати до мультимедійної презентації звуковий супровід, щоб забезпечити емоційний вплив на глядача.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ

1. Сучасний стан дослідження проблеми словникової роботи з дітьми.
2. Дидактичні ігри і вправи у вихованні звукової культури мовлення.
3. Методика проведення занять з розвитку мовлення на другому році життя.
4. Підготовка дітей до школи в аспекті навчально-мовленнєвої діяльності.
5. Поняття «виразність мовлення». Компоненти виразного мовлення.
6. Характеристика мовлення дітей третього року життя. Види занять, методи і прийоми розвитку мовлення дітей третього року життя.
7. Поняття «методика», «технологія», «дошкільна лінгводидактика».
8. Об’єкт, мета, предмет і завдання лінгводидактики. Міжпредметні зв’язки.
9. Прийоми індивідуальної перевірки звуковимови дітей.
10. Характеристика мовлення дітей другого року життя.
11. Закономірності засвоєння звука дитиною.
12. Змістова характеристика видів мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку.
13. Завдання і зміст виховання звукової культури мовлення.
14. Становлення, розвиток і методика розвитку мовлення дітей на першому році життя.
15. Методи і прийоми навчання рідної мови.
16. Технології формування в дітей дошкільного віку навичок і вмінь будувати міркування.
17. Поняття «звукова культура мовлення». Передумови виховання звукової культури мовлення.
18. Заняття з розвитку рідного мовлення. Види і типи занять. Специфіка занять у різновіковій групі.
19. Особливості засвоєння граматичної будови мови дітьми дошкільного віку. Типові помилки в мовленні дітей і їх причини.
20. Технології формування граматичної будови мовлення дітей.

21. Витоки дошкільної лінгводидактики у працях зарубіжних учених (Я. А. Коменський, Ж. Руссо, Г. Песталоцці, М. Монтессорі).

22. Лінгводидактична концепція В. О. Сухомлинського. Книга «Серце віддаю дітям».

23. Становлення граматичної будови у дітей раннього віку.

24. Принципи словникової роботи з дітьми.

25. Спільна робота ЗДО і сім'ї з розвитку мовлення.

26. Підготовка руки дитини до письма.

27. Специфіка занять із словникової роботи, їх види і методика проведення.

28. Сучасні дослідження з української дошкільної лінгводидактики в Україні.

29. Наступність і перспективність з навчання дітей дошкільного віку і учнів 1-го класу з розвитку мовлення.

30. Рідномовні обов'язки Івана Огієнка.

31. Поняття зв'язного мовлення. Особливості засвоєння дітьми зв'язного мовлення.

32. Словесні методи навчання дітей розповідей. Переказування художніх творів.

33. Методика навчання дітей творчих розповідей.

34. Закономірності засвоєння дітьми рідного мовлення і принципи навчання дітей рідної мови.

35. Види розповідей дітей, їх класифікація.

36. Діалог. Методика розвитку діалогічного мовлення. Розмова вихователя з дітьми. Бесіда.

37. Виховання мовленнєвого етикету в дітей дошкільного віку.

38. Образне мовлення, його характеристика. Методика розвитку виразного і образного мовлення у дітей.

39. Розвиток і характеристика мовлення дітей дошкільного віку.

40. Українські загадки, їх характеристика та методика використання на заняттях.

41. Місце колискових пісень у освітній роботі різних вікових груп.

42. Малі фольклорні жанри зимового циклу (колядки і щедрівки), їх характеристика і методика використання у педагогічному процесі ЗДО.

43. Українські народні прислів'я і приказки, методика використання в ЗДО.

44. Методика навчання розповіді дошкільників за картинами репродукціями українських художників.

РОЗДІЛ ІІ. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА КУРСУ

Практичне заняття № 1. Наукові основи методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку

План

1. Предмет та завдання методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку.
2. Філософський погляд на розвиток мови.
3. Природничі основи методики розвитку мови.
4. Психологічні основи методики розвитку мови.
5. Зв’язок дошкільної лінгводидактики з педагогікою.
6. Закономірності та принципи навчання дітей рідної мови.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Накресліть схему «Зв’язок дошкільної лінгводидактики з іншими науками».
2. Проаналізуйте визначення предмета дошкільної лінгводидактики за різними навчально-методичними посібниками та підручниками.
3. Методологічною основою методики розвитку рідної мови є взаємозв’язок мови та поняття, мови та історії. Наведіть конкретні приклади того, як реалізується положення філософії про взаємозв’язок мови і поняття у безпосередній мовленнєвій діяльності дітей. Як має діяти вихователь відповідно до цього положення, збагачуючи словниковий запас дитини?
4. Як реалізується положення про взаємозв’язок мови та історії у сучасній педагогічній практиці закладів дошкільної освіти України та варіативних програмах навчання і виховання дітей? Наведіть конкретні приклади.

Практичне заняття № 2. Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики

План

1. Погляди Я. Коменського на навчання дітей рідної мови.
2. С. Русова – фундатор методики навчання дітей рідного мовлення в українському закладі дошкільної освіти.
3. Внесок В. Сухомлинського в методику розвитку рідної мови дітей.
4. Новітні дослідження з проблем дошкільної лінгводидактики в Україні.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. На основі опрацьованих праць І. Огієнка, С. Русової скласти кросворд, зашифрувавши в ньому основні моменти їхньої педагогічної, зокрема лінгводидактичної спадщини.
2. Підготуватися до співбесіди за самостійно складеною схемою «Історія становлення дошкільної лінгводидактики».
3. Скласти список творів В. Сухомлинського, що доступні дітям дошкільного віку.
4. Сформулювати рекомендації з використання педагогічної спадщини Я. Коменського, В. Сухомлинського, С. Русової (за вибором) у практиці роботи закладів дошкільної освіти.
5. Опрацювати теоретичний матеріал та скласти порівняльну характеристику поглядів та положень науковців (Я. Коменського, С. Русова, В. Сухомлинського) щодо мовленнєвого розвитку дітей.

Ввести в таблицю, зробити висновок.

№ п/п	Дослідники	Основні положення	Спільне	Відмінне
1	Я. Коменський			
2	С. Русова			
3	В. Сухомлинський			

Практичне заняття № 3. Завдання, зміст та засоби навчання дітей рідної мови

План

1. Завдання з розвитку мови дітей дошкільного віку.
2. Зміст навчання дітей дошкільного віку рідної мови.
3. Засоби навчання дітей дошкільного віку рідної мови.
4. Мова вихователя – як важливий засіб навчання дітей рідної мови.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

Ознайомитися з чинними програмами «Дитина», «Впевнений старт», «Соняшник», «Зерно любові» тощо.

Підготуватися до обговорення теоретичних питань. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати письмово розгорнуте обґрунтування свого вибору однієї з програм як базового документа у плануванні мовленнєвої роботи з дошкільниками.
2. Розподілити ролі, сформувати команди, визначити завдання для кожного учасника гри.
3. Командам приготуватися до презентації однієї з обраних програм.
4. Підготувати не менше двох запитань до гостей заняття.

Практичне заняття № 4. Форми, методи та прийоми розвитку мовлення дітей дошкільного віку

План

1. Заняття як основна форма навчання дітей рідної мови.
2. Вимоги до організації та проведення мовленнєвих занять.
3. Характеристика методів навчання дітей рідної мови.
4. Прийоми розвитку мовлення у дітей дошкільного віку.
5. Умови успішного розвитку мовлення дітей.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Випишіть загальні показники мовленнєвого розвитку дітей кожного вікового періоду (за програмою розвитку дитини «Дитина»).

2. Опрацювавши теоретичний матеріал, випишіть методи і прийоми розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Визначте доцільність їх використання при організації різних форм мовленнєвої діяльності дітей. Заповніть таблицю

Форма роботи	Методи	Прийоми	Доцільність використання

3. У книзі В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям» знайдіть і випишіть приклади використання методів навчання (словесних, наочних і практичних), що сприяють розвитку мовлення дітей.

Практичне заняття № 5. Особливості розвитку мовлення у дошкільному дитинстві

План

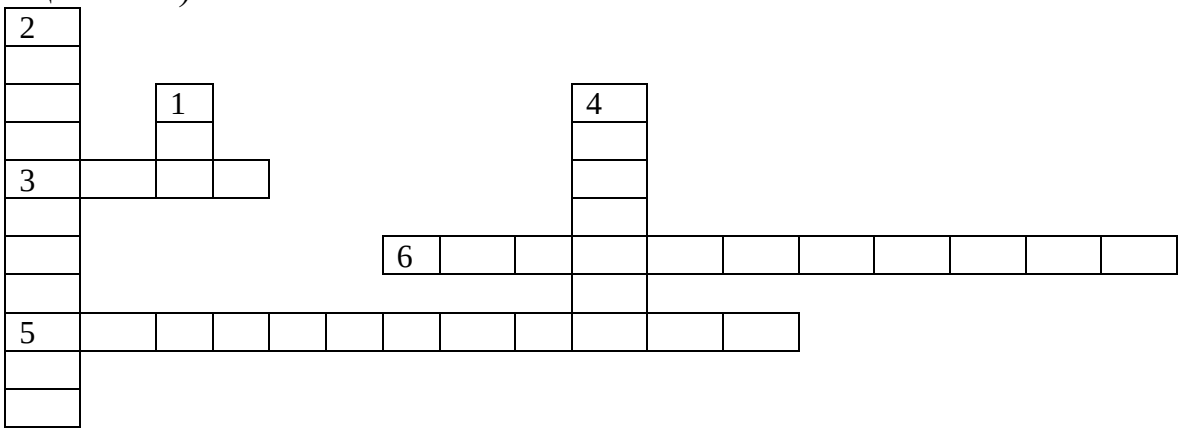
1. Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку (0–3 роки).
2. Особливості розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку (3–5 років).
3. Особливості розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку (5–7 років).

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Перерахуйте основні характеристики мовлення дитини дошкільного віку (молодший, середній, старший дошкільний вік).
2. Укладіть «Педагогічну папку-кейс для роботи з розвитку мовлення дітей раннього віку», до якої входили б збірки орієнтовних ігор, занять, віршів, дидактичних картинок для роботи з дітьми раннього віку, статті педагогів з проблеми мовленнєвого розвитку дітей раннього віку.
3. Підібрати дві забавлянки та два вірша для дітей раннього, молодшого та старшого дошкільного віку та вивчити їх напам’ять.

Питання до кросворду:

1. Перший рік життя –це підготовчий період, який, у свою чергу, поділяється на … етапи (три).
2. Найскладніше утворення, яке нагадує слова-склади (белькотання).
3. Перша голосова реакція дитини (крик).
4. З чим розвиток мови дитини тісно пов’язаний? (психіка)
5. Намагання дитини повторити рухи та вислови дорослого (наслідування).
6. Основне спілкування дорослого з дитиною у ранній період (емоційність).

Практичне заняття № 6. Організація роботи з розвитку мови в закладах дошкільної освіти

План

1. Формування оцінно-контрольних дій під час розвитку мовлення дітей.
2. Концептуальні моделі сучасного заняття: традиційна, чотирикомпонентна, інтерактивна.
3. Організація професійно-мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Прочитайте фрагмент заняття зі словникової роботи, проведеного вихователем у середній групі та проаналізуйте його.

Вступна бесіда. Вихователь: «Яка тепер пора року? Яка сьогодні погода? Як одягаються взимку? (Показує нове зимове пальто.) Що це? Яке це пальто? Чому ви думаєте, що зимове? Що це таке? (Показує на комір.) З чого він зроблений? Для чого потрібний комір? Що ще є на пальті? Для чого потрібні ґудзики? А це що? Знайдіть у себе на одязі петлі. (Пропонує повісити пальто в шафу. Показує шапку.) Що це? Для чого потрібна шапка? Як одягають шапку? (Викликає дитину показати, як одягають шапку.) Правильно, діти. А це що? Якого кольору шарф? Для чого потрібний шарф? Як ви попросите, щоб вам зав'язали шарф? Правильно.(Пропонує дітям загадку.) «У якому будинку всі брати живуть разом, а один окремо?» (Рукавиці.) Для чого потрібні рукавиці? Якого вони кольору?

Правильно, діти». (Вихователь вводить узагальнювальне поняття «зимовий одяг», читає вірш Г. Бойка «Морозець».)

– А тепер пограємо в дидактичну гру «Крамниця одягу».

Гра «Крамниця одягу». Знайдіть у мовленні вихователя слова, які не відповідають правилам української літературної вимови. Підберіть до них відповідники.

2. Аналіз конспектів занять з розвитку мовлення для різних вікових груп.

Практичне заняття № 7. Сучасні педагогічні технології розвитку мовлення дітей дошкільного віку

План

1. Сутність сучасних технологій методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку.
2. Комунікативний розвиток за технологією Т. Піроженко.
3. Педагогічні технології А. Богуш, Н. Гавриш.
4. Використання схем-моделей за методикою Л. Крутій.
5. Педагогічні методики навчання дошкільників читання.
6. Навчання читання дошкільників за технологією Л. Шелестової.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Запропонуйте власті інноваційні (інтерактивні) вправи, методики для комунікативного розвитку дошкільників.
2. Розробіть ігротеку до даних вправ.

Практичне заняття № 8. Наступність та перспективність навчання рідної мови в закладі дошкільної освіти та початковій школі

План

1. Сутність мовленнєвої підготовленості дітей до школи.
2. Змістовий аспект мовленнєвого розвитку дітей і учнів.
3. Наступність і перспективність мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку та учнів першого класу.
4. Підготовка руки дитини до письма.
5. Формування підготовленості дошкільників із загальним недорозвиненим мовленням до навчання у школі.
6. Базовий компонент дошкільної освіти про види компетентностей випускника закладу дошкільної освіти в галузі мовленнєвого розвитку.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Підготуйте 2–3 дидактичні гри для ознайомлення дошкільників з літерами, складами, словами
2. З чинних програм розвитку та виховання дітей дошкільного віку випишіть завдання наступності старших дошкільників та молодших школярів.
3. Проаналізуйте статті з журналу «Дошкільне виховання», «Початкова освіта» за темою.
4. Розробити зміст та форму презентації матеріалів з розвитку мовлення дітей дошкільного віку «Куточка для батьків».

Лабораторне заняття № 1. Методика зв'язного мовлення і розвиток мовних функцій

План

1. Поняття зв'язного мовлення і розвиток мовних функцій.
2. Розмова вихователя з дітьми.
3. Методика проведення бесід з дітьми.
4. Методика роботи з дидактичною картиною.
5. Методика навчання дітей творчої розповіді.
6. Методика навчання переказу художніх творів.
7. Дидактичні ігри та їх роль у розвитку зв'язного мовлення.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Розробіть фрагмент заняття з розвитку діалогічного мовлення на тему «Транспорт» (для середньої групи) з використанням методу бесіди.

Підготовка до заняття: діти повинні мати досвід поїздок в автобусі, в легковому автомобілі та інших видах транспорту.

Орієнтовний перелік питань для бесіди:

– Пам'ятаєте, на чому ви їхали з дачі? до бабусі? (автобус.)
– Якого розміру був автобус? Якого він кольору зовні?.
– А який всередині? Якого кольору сидіння?
– Де сидів водій?
– Чи могла б вся наша група поміститися в автобусі? у легковому автомобілі? чому б не помістилася?
– Скільки людей можуть їхати у легковому автомобілі?
– Хто їздив у легковому автомобілі?
– Чому ми не прийшли пішки з дачі до міста а користувалися автомобілем?

2. Підготуйте гру-драматизацію для кожної вікової групи.

Наприклад, у молодшій групі можна підготувати гру «Рукавичка», у середній – «Котик і півник», у старшій – «Солом'яний бичок».

3. Розробіть методичні рекомендації для вихователя з розвитку діалогічного мовлення дітей, які включають відповіді на такі питання:

– як розпочати бесіду з дітьми різних вікових груп?
– як активізувати пізнавальну діяльність дітей різного віку у процесі бесіди?
– як розвивати діалогічне мовлення та мотивувати мовну активність у процесі обговорення певної теми?

– чи потрібно відповідати на всі дитячі запитання?
– які можуть бути стратегії відповіді питання?

4. Розробіть бесіду з дітьми на будь-яку тему: «Наш дитячий садок», «Професії наших батьків», «Іграшки», «Наш одяг», «Пори року», «Фрукти та овочі», «Будь добрим товаришем».

– Для цього вам потрібно:
– визначити тему бесіди;
– розробити програмний зміст бесіди;
– визначити методику та зміст попередньої підготовки до бесіди;
– продумати прийоми навчання під час бесіди;
– оформити конспект бесіди.

Лабораторне заняття № 2. Методика словникової роботи в закладі дошкільної освіти

План

1. Закономірності становлення слова у дітей.
2. Особливості словника дітей. Завдання словникової роботи.
3. Принципи словникової роботи.
4. Методи і прийоми словникової роботи. Етапи словникової роботи в ЗДО.
5. Характеристика та особливості застосування методів, спрямованих на закріплення та активізацію словника дошкільників.
6. Бесіда за картинами.
7. Специфіка занять із словникової роботи, види і методика проведення.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. З програм розвитку дитини дошкільного віку («Дитина») виписати особливості словникової роботи у різні вікові періоди: ранній вік, молодший дошкільний вік, середній дошкільний вік, старший дошкільний вік. Проаналізуйте, як ускладнюються вимоги до словникової роботи у різних групах.
2. Складіть розгорнуті конспекти тематичних занять: а) за однією з програмних тем; б) на ознайомлення дітей із властивостями та якостями предметів; в) на узагальнення та класифікацію; г) на формування наукових понять.
3. Складіть тематичний словник «Поняття про час» для дітей старшого дошкільного віку та словник-мінімум на теми: «Одяг» – для дітей молодшого дошкільного віку; «Транспорт» – для дітей старшого дошкільного віку.
4. Розв’язання педагогічних задач:

Педагогічна задача № 1: діти середньої групи «Ромашка» у повсякденному житті не характеризують предмети навколишнього середовища за формою, кольором, величиною, кількістю та функціональним призначенням. Доберіть та змоделюйте дидактичну гру на закріплення знань дітей про осінній одяг, умінь правильно називати та описувати його, узгоджувати числівники з іменниками у множині в родовому відмінку; привчати вживати ввічливі слова: будь ласка, добрий день, до побачення.

Педагогічна задача № 2: діти першої молодшої групи (третього року життя) вивчили назви іграшок. Доберіть та змоделюйте

дидактичну гру на закріплення назв п’яти іграшок (котика, собачки, ведмедика, зайчика, поросятка). Використайте з цією метою твори художньої літератури.

5. Доберіть 2 дидактичні гри для ознайомлення дітей з багатозначними словами, синонімами або антонімами.

6. Вивчіть 5 загадок, 5 фразеологічних зворотів, 5 прислів’їв.

Лабораторне заняття № 3. Методика формування граматичної будови мовлення у дітей

План

1. Становлення граматичної будови мови у дітей раннього віку.
2. Типові помилки в мовленні дітей та їх причини.
3. Дитяче словотворення, його характеристика.
4. Основні завдання формування граматичної правильності мовлення у дошкільному віці.
5. Шляхи та методи формування граматичної правильності мови у дітей.
6. Методика розвитку виразності та образності мовлення.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Розгляд та аналіз вимог Базової програми «Дитина» з формування граматичної правильності мовлення.
2. Випишіть 1 дидактичну гру та 1 дидактичну вправу на формування граматичної правильності мовлення.
3. До поданих завдань та початку комплексного заняття доберіть відповідні дидактичні вправи, ігри, вірші та інші прийоми, які сприяли б засвоєнню дітьми граматичних форм.

Закінчіть заняття.

Завдання:

1. Зв’язне мовлення. Навчити дітей відповідати на запитання за змістом картини, описувати тварин, складати розповіді з 2-3 речень.
2. Словник. Збагачувати словник синонімами, антонімами, дієсловами.
3. Граматика. Навчити утворювати іменники за допомогою зменшувальних суфіксів (заєць – зайчик, зайченя, зайчатко, зайченятко); правильно вживати прийменники до, на, в, з, біля; виховувати бажання доглядати за тваринами, оберігати їх.

Хід заняття: стук у двері. Вихователь: «Хтось до нас у гості йде. Відгадайте, хто це?»:

Я вухатий ваш дружок,
В мене сірий кожушок,
Куций хвостик, довгі вуса,
Я усіх-усіх боюся. (Зайчик)

Вихователь вносить зайця, садить його на стілець. Потім звертає увагу дітей на картину: «Хто зображений на картині? Розкажіть про цього зайця. Який він, що він робить? Опишіть зайця, який прийшов

до пас у гості». Зразок опису: «Заєць сірий, у нього довгі вуха, косі очі, коротенький хвіст. У зайця задні ноги довші, а передні коротші. Заєць швидко стрибає».

Діти повторюють розповідь-опис. Розповідь вихователя за картиною: «Зайці живуть у лісі. Бігають вони швидко, великими стрибками, бо задні ноги в них довші.

У зайця довгі вуха, він добре чує. Зайці їдять траву, кору, молоді гілки дерев, моркву, капусту. Удень вони ховаються під кущем, у густій траві, а ввечері йдуть шукати собі їжу.

Влітку шубка зайця сіра, взимку – біла. Зайців потрібно оберігати».

Дітям пропонують послухати вірш «Зайчики»:

В лісі сніг. У лісі звірі.
Ось зайчатка скачуть сірі.
Сірі їстоньки хотять,
Сірі з голоду тремтять.
Бідні зайчики, голодні,
Ще не снідали сьогодні.

Вихователь: «Якими словами у вірші говориться про зайчика? Зайчик що робить? Улітку зайчик ситий, а взимку? (Голодний.) Улітку зайчикові тепло, а взимку?» (Холодно.)

4. Прочитайте завдання та початок тематичного заняття для старшої групи. Завдання: Граматика. Навчити дітей вживати невідмінювані іменники, складати речення з дієсловами з чергуванням приголосних в основі. Матеріал: лист від Чебурашки, предметні та сюжетні картинки; дидактичні ігри, вправи.

Хід заняття: стук у двері. Приносять листа від Чебурашки. Вихователь читає листа, в якому Чебурашка розповідає про свої пригоди. У тексті листа (його складає вихователь) розмиті дощем слова – невідмінювані іменники в непрямих відмінках з прийменниками по, в, на (в кіно, на піаніно, по радіо, в журі). Діти доповнюють ці слова, складають речення зі словами кіно, піаніно, радіо, журі (за змістом предметних картинок). Складіть текст листа від Чебурашки. Продовжіть конспект заняття. Опишіть дидактичні вправи та ігри на вживання дітьми дієслів з чергуванням приголосних в основі.

5. Доберіть художні твори з різними граматичними формами (клична форма, невідмінювані іменники, частки, сполучники тощо), які можна використати в роботі з дітьми.

Лабораторне заняття № 4. Методика виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку

План

1. Проблема становлення, розвитку та виховання звукової культури мовлення.

2. Методика виховання звукової культури мови в різних вікових групах

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Розгляд та аналіз вимог Базової програми «Дитина» з виховання звукової культури мовлення.

2. Для ознайомлення дітей з артикуляційним апаратом придумайте і запишіть казку, використовуючи основні елементи цього фольклорного жанру. Наприклад: казка про веселого Язичка: «Жив собі на світі веселий Язичок. Жив він у своєму невеличкому будиночку. Цей будиночок – рот. Будиночок зачиняється і відчиняється...»

3. У зошиті з практичних занять схематично зобразіть будову артикуляційного апарату. Розробіть комплект дидактичного матеріалу – артикуляційні профілі вимови звуків [ч, ш, ж, з, с, р, л].

4. Підібрати малюнки-схеми, люстерка та серветки для артикуляційної гімнастики, наочність для виконання вправ на мовленнєве дихання.

5. Вивчити 5 артикуляційних вправ.

6. Прочитати напам’ять п’ять скоромовок та шість чистомовок.

7. Проаналізуйте завдання виховання звукової культури мовлення з точки зору їх домінантності в залежності від віку дітей. На прикладі однієї вікової групи наведіть аргументи у підтвердження необхідності комплексного вирішення завдань виховання звукової культури мовлення дошкільників. Здійсніть порівняльний аналіз завдань виховання звукової культури мовлення у різних вікових групах (Богуш А. «Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку»)

8. Складіть план індивідуального заняття з виховання звукової культури мовлення.

Лабораторне заняття № 5. Методика художнього читання і розповідання дітям

План

1. Особливості сприймання дітьми художніх творів.
2. Види занять з казкою. Методика використання казок у різних вікових групах.
3. Методика художнього читання і розповідання.
4. Методика проведення бесід на морально-етичні теми.
5. Методика роботи з поетичними творами в закладі дошкільної освіти.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. З чинних програм розвитку та виховання дітей дошкільного віку випишіть завдання педагогічної роботи з ознайомлення дітей кожної вікової групи з художньою літературою.
2. Виберіть художній твір на морально-етичну тему для дітей однієї з вікових груп і складіть етичну бесіду, яку можна було б провести після читання даного твору. Сформулюйте завдання морально-етичного виховання, які розв'язуються у процесі бесіди.
3. Складіть «Скарбничку народної мудрості» (випишіть по 5 приказок, прислів'їв (різної тематики), загадок, скоромовок, потішок, лічилок).
4. Підготуйте перелік творів для читання для дітей молодшої, середньої, старшої групи (на основі програм розвитку дитини дошкільного віку).
5. Підготуйтеся до читання великого художнього твору (при виборі твору орієнтуйтесь на програми розвитку дитини дошкільного віку). Позначте ті місця, які прочитаєте дітям повторно. Вкажіть, чому саме ці місця ви виділили (відтворюють сюжетну лінію твору; важливі у етичному плані; є побоювання, що діти не зрозуміли смислу цього уривку; запам'ятовування уривка важливе для збагачення мовлення дітей).
6. Розробіть фрагмент заняття із вивчення віршів.
7. Розробіть фрагмент заняття із ознайомлення з байкою за наведеним нижче планом: 1) вступ (підготовка дітей до розуміння змісту байки, актуалізація їх життєвого досвіду); 2) ознайомлення з байкою (читання вихователя); 3) заучування (запам'ятовування); 4) роз'яснення сенсу алегорії.

Лабораторне заняття № 6. Розповіді вихователя і дітей за ілюстративним матеріалом

План

1. Методика роботи з ілюстраціями в закладі дошкільної освіти.
2. Методика показу діафільмів і кінофільмів.
3. Драматизація та інсценування художніх творів.
4. Методика навчання розповіді-опису іграшки в різних вікових групах ЗДО.
5. Методика навчання розповіді-опису картини в різних вікових групах ЗДО.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Складіть перелік питань для розгляду картини (середня або старша група). Зміст питань має враховувати такі моменти:

– адекватно позначити словом зображені об’єкти, їх ознаки, дії;

– встановити час та місце дії;

– виявлення емоційного ставлення дітей до картини та її героїв;

– встановлення різноманітних зв’язків у картині (між героями та їх діями, взаємовідносинами; подією, часом та місцем дії);

– виявлення засобів виразності картини (колір, композиція);

– узагальнення результатів розгляду картини;

– встановлення зв’язку між розповіддю-описом картини та дитячою діяльністю.

2. Уявіть, що дитина старшого дошкільного віку гне може скласти розповідь-опис іграшки. Вкажіть причини її труднощів, окресліть напрями роботи з дитиною з розвитку умінь монологічного мовлення.

3. Уявіть, що дитина в процесі розповіді-опису картини часто використовує вказівні займенники «тут», «там». Що ви будете робити?

Лабораторне заняття № 7. Інтеграція роботи з розвитку мовлення в різні види дитячої творчості

План

1. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності в закладах дошкільної освіти.
2. Методика ознайомлення дітей з малими фольклорними жанрами.
3. Організація театрально-ігрової та театрально-мовленнєвої діяльності.
4. Методика організації та керівництва образотворчо-мовленнєвою діяльністю дітей.
5. Методика організації й керівництва музично-мовленнєвою діяльністю дітей.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Творче завдання: розробити сценарій для дитячої постанови за змістом поданого тексту «У слона болить нога...».
2. Скласти анотації до ілюстрацій в дитячих книгах: взяти 5 книг, вказати автора і назву книги, рік видання, видавництво, художника, вид ілюстрації, її зміст, коли і як її можна використати в роботі з дітьми.
3. Скласти плани-конспекти занять з використанням ілюстрації: а) з дитячої книжки; б) ілюстрацій-картин; в) ілюстрацій-листівок.
4. Придумати сюжет з варіантами образотворчих завдань для колективної роботи з дітьми молодшої групи.
5. Скласти художній та діловий описи на тему «Красуня Зима».
6. Визначити не менше 5 варіантів художньо-образотворчих завдань за змістом казки «Котик і півник».
7. Розробити текст музично-дидактичної гри.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Авраменко О. О., Дука Т. М., Рябошапка О. В., Журавко Т. В. Роль книги у формуванні читацької культури молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ. 2021. Вип. 76. Т. 1. С. 47–51.
2. Аніщук А. М. Дошкільна лінгводидактика : [навч.-метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта»] Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 246 с.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: «Світ», 1990. 200 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. 2021. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini
5. Барановська Л. В. До теоретичних засад формування культури мовлення. *Педагогіка і психологія*. 1997. №3. С. 33–37.
6. Барвінська Л. В. Уроки українського читання. Початкова школа. 1990. №11. С. 39–40.
7. Бегас Л. Логопедія. ЗНМ, ФФНМ та порушення темпоритмічної сторони мовлення [Текст] : навч.-метод. посібник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Каф. спец. та інклюзивної освіти ; уклад. Бегас Л. Д. ; [рец.: Супрун М. О., Кабельнікова Н. В., Гаврилюк С. М.]. Умань : Візаві, 2020. 122 с.
8. Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей [Текст] : навчально-методичний посібник [за кредитно-модульною системою організації навч. процесу для студ. напряму підгот. «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. Київ : Слово, 2019. 384 с.
9. Березовська Л. І. Методика навчання старших дошкільників творчого мовленнєвого самовираження в ігрових казкових ситуаціях. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : зб. наук. праць. 2004. Вип. 8–9. С. 3–5.
10. Білан І. О. Розвиток зв’язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами художньої ілюстрації. *Дошкільна освіта*. 2003. №1. С. 5–8.

11. Білецький А. О. Про мову і мовознавство. Київ: «Артек», 1997. 247 с.

12. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш ; заред. А. М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

13. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика. Запоріжжя «Просвіта», 2000. 220 с.

14. Богуш А. М. Комунікативно-мовленнєвий супровід професійного спілкування майбутніх вихователів з дітьми. *Наука і освіта*. № 6. 2011. С. 7–10.

15. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 376 с.

16. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. Навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 344 с.

17. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : [підручник] / За ред. А. М. Богуш. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.

18. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : Підручник. 2 видання, доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово, 2011. 704 с.

19. Богуш А. М., Луценко І. О. Мовленнєве спілкування як діяльність. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник. Київ : Вища школа, 2007. С. 78–99.

20. Богуш А. М., Орланова Н. П., Зеленко Н. І., Лихолетова В. К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Київ: Вища школа, 1992. С. 343–355.

21. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 304 с.

22. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього віку [Текст] : навчально-методичний посібник. Київ : Слово, 2016. 392 с.

23. Брєлова А. Формуємо зв’язне мовлення. *Дошкільне виховання*. 2004. №4. С. 15–17.

24. Водолага Н. В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. Дис. канд. пед. наук: 13.00.02 Н. В. Водолага. Одеса. 2014. 218 с.

25. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят. Київ: Шкільний світ, 2006. 119 с.

26. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навч.-метод. посіб. Київ: Шкільний світ, 2015. 120 с.

27. Гавриш Н., Крутій К. Новий закон України «Про освіту». Які зміни очікують на дошкілля? *Дошкільне виховання*. 2017. № 11. С. 2–7.

28. Гавриш Н., Піроженко Т., Хартман О., Рагозянський О., Панасюк Т. Важливо стартувати впевнено. *Дошкільне виховання*. 2017. № 9. С. 4–9.

29. Гільбух Ю. З., Пенькова О. І. Психологічні аспекти словникового розвитку молодших школярів. *Початкова школа*. 1979. №12. С. 66–69.

30. Гладкіна І. І., Сеніна В. К. Питання мовленнєвої культури та стилістики. Київ: «Факт», 1997. 194 с.

31. Глущенко В. А., Ледняк Ю. В., Рябініна І. М. Одиниці фонетикофонологічного рівня: Навчальний посібник для студентів філологічних факультетів. Слов'янськ: СДПІ, 2002. 43 с.

32. Горбунова Н. В. Теорія та методика розвитку словника дітей старшого дошкільного віку : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Наталія Володимирівна Горбунова; наук. консультант Н. В. Гавриш; РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». Ялта, 2011. 508 с.

33. Дзюбишина-Мельник Я. Я. Розвиток українського мовлення у дошкільників: Програма-довідник для дошк. закладів з українським мовним режимом. Київ: Освіта, 1991. 85 с.

34. Дитина : Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Наук. кер. проекту О. В. Огнев'юк, К. І. Волинець; наук. кер. Програмою : О. В. Проскура та ін. Київ: Ун-т цім. Б. Грінченка, 2012. 492 с.

35. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення. Харків: ОВС, 2002. 144 с.

36. Журавко Т. В. Розвиток мовлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з/без особливих освітніх потреб засобами цифрових технологій. *Перспективи та інновації науки*. № 3(37). 2024. С. 223–236.

37. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text

38. Закон України «Про охорону дитинства». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text
39. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text
40. Захарчук З., Пишечкіна Т. Урок читання казки з використанням елементів театральної педагогіки. *Початкова школа*. 2001. №12. С. 37–41.
41. Іванова В. В. Дошкільна лінгводидактика: термінологічний словник для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Мукачево : МДУ, 2021. 15 с.
42. Іщенко Л. В. Особливості формування комунікативної компетентності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього і дошкільного віку : сучасні підходи та освітні технології : монографія / Л. В. Іщенко, С. С. Попиченко, Н. П. Кравчук [та ін.] ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2021. С. 258–277.
43. Іщенко Л. В. Педагогічні технології мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Л. В. Іщенко. Умань : Візаві, 2022. 172 с.
44. Іщенко Л. В., Журавко Т. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами збагачення і активізації словника. *Проблеми освіти: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».* Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. Вип. 91. С. 186–191.
45. Іщенко Л. В., Журавко Т. В. Художнє слово як засіб патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 34. Том 3. С. 197–203.
46. Іщенко Л. В. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови : навчальний посібник / уклад. Л.В. Іщенко Умань: ПП «Жовтий», 2013. 138 с.
47. Калмикова Л. О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного

віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Слово», 2017. 448 с.

48. Канарська М. Специфіка логопедичної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *Дитина з особливими потребами. Інклюзивна освіта. Дефектологія. Корекційна педагогіка*. 2019. № 2. С. 5–6.

49. Каут Н. Основи дефектології та логопедії : тексти лекцій. Дрогобич : *Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2012. С. 120–145.

50. Коменський Я. А. Материнська школа. Історія дошкільної педагогіки: Хрестоматія / Упоряд.: З. Н. Борисова, В. З. Смаль. Київ: Вища школа, 1990. 200 с.

51. Котик Т. Українська дошкільна лінгводидактика: історія, здобутки, перспективи : [монографія]. Одеса: СВД М.П. Черкасов, 2004. 296 с.

52. Кравченко О. В. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їх наступної успішності. *Вихователь – методист дошкільного учбового закладу*. 2004. № 3. С. 3–9.

53. Крайнова Ж. Формування комунікативної компетентності молодших учнів на заняттях з рідної мови. *Початкова школа*. 2003. №11. С. 24–26.

54. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення молодших учнів. *Початкова школа*. 2003. №11. С. 27–35.

55. Крутій К. Л. Вимоги до сучасного відкритого мовленнєвого заняття. *Дошкільне виховання*. 2002. № 2. С. 14–17.

56. Крутій К. Л. Створення мовленнєвого середовища: теоретичні засади і практична реалізація. Запоріжжя, ТОВ «ЛІПСлдт», 2001. 164 с.

57. Крутій К. Л. Сучасне заняття в дошкільному навчальному закладі: традиції чи інновації?: монографія. Запоріжжя : ЛІПС, 2009. 174 с.

58. Крутій К. Л. Формування граматичної правильності мовлення в дошкільників у контексті комунікативного розвитку: термінологічне поле. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 28–35.

59. Луцан Н. І. Розвиток зв'язного мовлення дошкільників в мовленнєво-ігровій діяльності: лінгводидактичний аспект. *Наука і освіта*. 2014. № 10. С. 119–122.

60. Луценко І. Культура мовленнєвого спілкування: Зміст і методи роботи. *Дошкільне виховання*. 2004. № 5. С. 10–12.

61. Луценко І. Мовленнєвому заняттю – комунікативну тему. *Дошкільне виховання*. 2002. № 1 С. 16–17.

62. Луценко І. О. Підготовка майбутніх вихователів до формування комунікативно-мовленнєвої діяльності у контексті системно-цілісного підходу. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : наукові записки Рівненського держ. гуманіт. ун-ту : (зб. наук. праць). Рівне : РДГУ, 2012. Вип. 4 (47). С. 103–106.

63. Малярук А. Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків. Київ: Ірпінь, 1997. 408 с.

64. Манько Н. В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку : науково-методичний посібник. Київ : 2008. 256 с.

65. Мовчун Л. Норма і відхилення: мовні помилки-штампи. *Початкова школа*. 1999. №1. С. 27–29.

66. Олійник Г. А. Виразне читання: Основи теорії: Посіб. для вчителів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. 190 с.

67. Орап М. О. Барвисте мовлення. Вправи для розвитку мовлення в період навчання грамоти: Посібник для вчителів. Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. 48 с.

68. Орап М. О. Комплексні вправи для розвитку мовлення в період навчання грамоти. *Початкова школа*. 1997. №12. С. 25–30.

69. Орап М. О. Комплексні мовні вправи у підготовчій групі. *Палітра педагога*. 1999. №4. С. 14–16.

70. Пархоменко М. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання. Початкова школа. 1997. №7. С. 44–48.

71. Піроженко Т. Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дітей. *Дошкільне виховання*. 2001. №1. С. 10–11.

72. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. ІІ. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.

73. Програми Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli

74. Програми розвитку дітей. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej

75. Рібцун Ю. Мовлення без недоліків. *Дошкільне виховання*. 2007. № 9. С. 18–20.

76. Русова С. Нові методи дошкільного виховання. *Дошкільне виховання*. 1991. № 11. С. 18–20.

77. Савінова Н. Методологічні основи корекції мовлення дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія*. Випуск 36. Частина І. Ялта : РВНЗ Кримський гуманітарний університет, 2012. С. 165–173.

78. Сапун Г. М. Уроки навчання грамоти. Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. 160 с.

79. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посібн. / кол. авторів за ред. М. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 320 с.

80. Сухар В. Л. Розвиток звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. / Упоряд. В. Л. Сухар. Харків: Веста: Видво «Ранок» 2008. 80 с.

81. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Акта, 2012. 538 с.

82. Сучасна українська літературна мова: підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; за ред. А. П. Грищенка. Київ: Вища школа, 2002. 439 с.

83. Товкач І. Як розвивати мовлення наймолодших. *Палітра педагога*. 2016. № 4. С. 3–6.

84. Товкач І. Є. Звуки. Букви. Читання: навчальний посібник для дітей старшого дошкільного віку: у 2 ч. Ч.2. Харків: В-во «Ранок». 2015. 80 с.

85. Товкач І. Є. Овочі та фрукти: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. Київ : Грамота, 2016. 72 с.

86. Товкач І. Є. Працюють усі навколо нас: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. Київ : Грамота, 2015. 96 с.

87. Товкач І. Є. Розуміння й усвідомлення дітьми старшого дошкільного віку мовлення як психолінгвістичні феномени. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Том 4. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 16. 2020. С. 195–209.

88. Товкач І. Є. Слово. Речення. Звуки: методичний посібник: у 2 ч. Ч.1. Харків: В-во «Ранок». 2015. 176 с.

89. Товкач І. Є. Тварини: дикі та свійські: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. Київ : Грамота, 2015. 88 с.

90. Товкач І. Є. Транспорт: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. Київ: Грамота, 2018. 88 с.

91. Трифонова О. С. Формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку. Одеса: Вид-во ТОВ «Лерадрук», 2012. 467 с.

92. Трофименко Л. Специфіка формування граматичної компетенції у дітей із тяжкими порушеннями мовлення. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2020. № 2. С. 64–73.

93. Федорова М. А. Дошкільна лінгводидактика. Житомир, ФОП Левковець, 2022. 313 с.

94. Федорова М. А. Організація роботи з українською народною казкою у формуванні моральної свідомості дітей молодшого дошкільного віку. *Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 431–434.

95. Федорова М. А. Теорія та методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку: навч. посібник. Житомир, ФОП Левковець, 2018. 155 с.

96. Федорович Л. Професійна діяльність логопеда в умовах реабілітаційного центру. *Імідж сучасного педагога*. № 9–10. 2008. С. 58–62.

ГЛОСАРІЙ

Активізація словника – завдання словникової роботи, що передбачає застосування дітьми лексичних засобів у різних мовленнєвих ситуаціях.

Активний словник – це слова, які дитина не тільки розуміє, а й доречно, свідомо використовує в своєму мовленні.

Аргумент – це думка, істинність якої вже встановлено. Висновок вживається для підтвердження істинності висловленої тези.

Артикуляція звуків – це сукупність рухів і правильне положення мовних органів, необхідних для утворення звука мови.

Базисна характеристика мовленнєвого розвитку та спілкування – це якісні новоутворення психічного розвитку особистості та відповідні знання, мовленнєві вміння і мовленнєві навички, необхідні для різних видів діяльності та спілкування у певний віковий період.

Базовий компонент дошкільної освіти – це мінімально необхідний і водночас достатній для нормального функціонування дитини рівень знань, умінь і навичок, рівень обізнаності, або ступінь компетентності.

Белькотання – це природжений автономний процес, вплив певної програми, що передається дитині у спадок, яка генетично закладена внаслідок генетичних накопичень мовленнєвих-рухових реакцій.

Бесіда – це організована, цілеспрямована розмова вихователя з дітьми з певної теми, яка складається із запитань і відповідей.

Виразність мовлення – комунікативна якість мовлення, яка забезпечується мовними і немовними засобами виразності і впливає на емоційну сферу співрозмовника.

Виразно-емоційна компетенція – вміння виразно та емоційно передати зміст художнього твору, дотримуючись адекватних засобів виразності й вдало їх поєднуючи.

Висота голосу залежить як від будови голосових зв’язок, їхньої товщини і довжини, так і від ступеня емоційного мовлення. відтворює у словесних формах зв’язного смислового цілого.

Волюнтативна функція мови полягає у вираженні волі стосовно співрозмовника (наказ, запрошення, пропозиція, прохання тощо).

Гносеологічна функція мови є засобом пізнання довкілля. Ця функція акумулює досвід попередніх поколінь, фіксує і кодує його в мові, у словнику, граматиці, фонетиці, в текстах.

Голос – сукупність різноманітних за висотою, силою, тембром звуків, які вимовляє людина.

Голосові реакції – це гукання, гуління, белькотання дитини першого року життя. На четвертому місяці життя дитини появляється велика кількість звуків, вигуків «агу», «гу-гу» (гукання), «е», «і» та звук «р», у другій половині розвивається гуління, спочатку вимова складних комплексів «тіль», «фрр..», а надалі співуче гуління, «трелі»: «а-е-е», «о-о-о-е», «а-а-а». На п'ятому-сьомому місяці здійснюється перехід від гуління до белькотання. На основі голосових реакцій, мовних звуків виникає спілкування між дитиною і дорослим.

Граматика – будова мови, тобто система морфологічних одиниць, категорій і форм.

Граматика – розділ мовознавства, що вивчає граматичну будову мови. Граматика має два розділи: морфологію і синтаксис.

Граматична категорія – це система протиставлених одні одній однорідних граматичних величин.

Граматична компетенція – неусвідомлене вживання граматичних форм рідної мови згідно з законами і нормами граматики (рід, число, відмінок, клична форма тощо), чуття граматичної форми, наявність корекційних навичок щодо правильності вживання граматичних норм.

Граматична правильність мовлення – це дотримування в процесі спілкування основних граматичних норм, сформульованих у вигляді правил.

Граматичне значення – це значення відношень між явищами дійсності, які позначаються словами.

Граматичні норми мови – це загальноприйняте й обов'язкове вживання граматичних правил, тобто форм слів та їх сполучуваності в реченнях.

Демонстраційна функція мови виражає за допомогою мови свою етнічну, національну приналежність.

Дидактична розповідь – це розповідь, в якій вихователь передбачає правильне вживання різних частин мови, навмисно пропускає чи вставляє слова для заміни чи доповнення їх дитиною.

Дискурс – продукт усного мовлення, зв'язний текст, узятий у процесуальному контексті.

Діалог – це форма мовної комунікації, учасники якої обмінюються репліками висловлюваннями та чергуванням слухання й промовляння невеликих, неповних речень простої будови, якими обмінюються співрозмовники.

Діамонологічна компетенція – розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати на запитання, підтримувати та розпочинати розмову, вести діалог, складати види розповідей та переказувати.

Довільність мовлення – прагнення до розгорнутості, логічності, зв'язності, забезпечення розуміння свого мовлення; керування мовленням, його зміна у разі потреби; характер тексту.

Домінантні заняття (за К. Крутій) – це заняття, які відбуваються на основі комбінованого, коли робиться акцент на домінуючому виді діяльності з дітьми.

Експресивна функція мови – це функція вираження внутрішнього світу людини, емоційної насиченості та забарвлення кожного індивідуального мовця, кожної особистості.

Емоційне спілкування дитини з дорослим – перший етап підготовчого періоду становлення і розвитку мовлення дітей від одного до п'яти – шести місяців.

Естетична функція мови є знаряддям і матеріалом для створення культурних цінностей. Ця функція пов'язана з художнім словом, художньою літературою, фольклором, мистецтвом. її ще називають ейдологічною (ейдос – образ) функцією образотворення.

Естетичність мовлення – привабливість мовлення, вдале використання естетичних потенцій мови (тон, темп, милозвучність), наявність образних висловів, приказок, доречних фразеологічних зворотів, цитат; поєднання вербальних і невербальних (жести, міміка, рухи тощо) засобів спілкування.

Етюд – вид зв'язного розповідання дитини у вигляді невеликого за обсягом безсюжетного твору настроєвого характеру.

Забавлянки (утішки) – це коротенькі пісеньки або віршики, поєднані зі своєрідними вправами і покликані зміцнювати дитину фізично, підтримувати радісний, бадьорий настрій.

Загальна лінгводидактика охоплює закономірності процесу навчання, що не залежать від системи конкретної мови.

Замовляння (заклички) – здебільшого віршовані формули, дуже давні за походженням і пов'язані з вірою у чудодійну силу слів, якими «темні» люди прагнули вплинути на стихійні сили природи чи суспільне оточення.

Запитання – словесне звертання, що вимагає відповіді, передбачає використання наявних знань.

Збагачення словникового запасу – одне із завдань словникової роботи у ЗДО, яке полягає у поповненні кількісного складу лексики новими словами, а також засвоєння дітьми нових значень слів, що наявні у їх лексичному запасі.

Звуки мовлення – це вимовно-слухові елементи, що відокремлюються у слові в процесі його послідовного членування як мінімальної одиниці (далі неподільні) і займають мінімальний відрізок часу.

Звукова культура мовлення – складова загальної мовленнєвої культури людини, яка охоплює фонетичну правильність мовлення (сприймання і розрізнення фонем на слух, артикуляцію звуків; звуковимову) і загальні мовленнєві навички (дикцію, темп і ритм мовлення, тембр, силу голосу, наголос, дихання, орфоепічну правильність мовлення).

Зорове і слухове зосередження виникає на другому місяці життя, коли дитина починає фіксувати зорові і слухові подразники, довго посміхається, коли з нею розмовляє дорослий , стежить поглядом за іграшками.

Ідентифікаційна функція мови полягає в тому, що мова виступає засобом спілкування лише для носіїв цієї мови, для тих, хто її знає, вона ідентифікує носіїв мови «в межах певної спільноти».

Інтегровані заняття – це заняття, на яких для успішного розв’язання мовленнєвих і розумових завдань використовується матеріал із різних розділів програми та поєднуються кілька напрямів діяльності дітей. Інтегровані заняття складаються із кількох взаємопов’язаних частин, взаємодоповнювальних та підпорядкованих одній меті (наприклад, музика, образотворче мистецтво, ознайомлення з навколишнім середовищем, природою тощо). Ці заняття проводяться один раз на квартал.

Інтонація – це сукупність фонетичних засобів (компонентів): наголосу, мелодики, пауз, темпу і тембру.

Когнітивно-мовленнєва компетенція – наявність певних знань у дітей про письменників та їхні твори в межах програми вікової групи; здатність відтворити зміст знайомих творів, назвати автор твору, впізнати твір за його уривком чи ілюстрацією, прочитати напам’ять вірш; пригадати загадки, прислів’я, швидкомовки, лічилки.

Комбіновані заняття – це заняття, які складаються з окремих частин, не пов'язаних між собою, кожна частина яких має свої завдання з одного або з різних розділів програми (фізична культура, музика, ознайомлення з довкіллям, художня література з розвитком мовлення тощо).

Компетентність – це комплексна характеристика особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль.

Комплексні мовленнєві заняття – це заняття, на яких виконуються три об'єднаних, цілком самостійних і лише мовленнєвих завдань (зв'язне мовлення (діалог, монолог), словник, граматика, звукова культура). Це групові заняття, які проводяться у всіх вікових групах один раз на тиждень із розділу «Мовленнєве спілкування». Загальна тема таких занять не визначається.

Комунікативна компетентність – комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування.

Конструктивні вправи – самостійні вправи дітей з різним матеріалом після пояснення вихователя.

Контамінація (змішані тексти) – це такий вид текстів, в яких наявні елементи усіх типів висловлювань із переважанням одного з них.

Контрольні заняття – це заняття, які проводяться в усіх дошкільних групах з метою перевірки мовленнєвих вмінь та навичок дітей.

Культура мови – це унормованість мови: орфоепічні, лексичні, словотворчі, правописні та стилістичні норми. Культуру мови досліджують, розробляють і пропагують мовознавці, письменники, словники, засоби масової інформації.

Культура мовлення – це вміння правильно говорити (й писати), добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети та ситуації спілкування, це система вимог до використання мови у мовленнєвій діяльності.

Культурно-мовна особистість – це інтегративна й цілісна якість суб'єкта, який володіє певним етно- й соціокультурним, мовним та інформаційним запасом, що подаються у вигляді тезаурусів, і

здатністю до його адекватного застосування, що вказує на рівень володіння як мовою, так і національною культурою.

Культуроносна функція мови органічно пов'язана з попередньою, оскільки мова завжди є носієм культури нації. Розвиток культури починається з розвитку її мовлення.

Лексика – сукупність слів певної мови, її окремих сфер.

Лексична компетенція – наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, здатність до адекватного використання лексем, доречне вживання образних виразів, приказок, прислів'їв, фразеологічний зворотів.

Лексичний матеріал – матеріал, який використовується у дитячому садку для лексичної роботи (загадки, вірші, прислів'я, приказки, образні вислови).

Лексичний розвиток – це розвиток словника дитини.

Лексичні вправи – прийом словникової роботи, який полягає в багаторазовому повторенні дитиною дій лексичного змісту.

Літературна вимова – це зразкова, нормалізована вимова освічених людей, позбавлена будь-яких просторічних, діалектних, регіональних рис, що вказують на належність до вузько обмеженої соціальної групи.

Літературні норми мови – це сукупність загальноприйнятих правил, якими користуються мовці в усному й писемному мовленні.

Літературно-мовленнєва діяльність безпосередньо пов'язана зі сприйманням, елементарним аналізом літературних творів і словесною творчістю під впливом художніх вражень.

Лічилки – це віршовані, ритмізовані тексти, які використовуються дітьми для поділу гравців на групи чи визначення їхньої ролі або послідовності участі у грі.

Логічність мовлення – це поєднання мислення, мови і мовлення, поєднання слів у реченні за законами розумової (мисленнєвої) діяльності любові, поважного ставлення до рідної мови як скарбниці, багатющого надбання нашого народу; прагнення висловлюватися правильно, дотримуватися культури рідної мови.

Метод вправ – багаторазове повторення дитиною дій (розумових чи практичних) певного змісту.

Метод проектів – організація навчання, за якою діти набувають знань і навичок у процесі планування і виконання практичних завдань-проектів.

Методи навчання рідної мови – це способи спільної діяльності вихователя і дітей, спрямовані на розв'язання завдань розвитку мовлення.

Мисленнєво-творча функція мови полягає в тому, що мова є засобом формування думок. Людина мислить мовними формами, поняттями, що позначені словами. Мислити – означає оперувати мовними поняттями, які дитина має засвоїти у процесі свого розвитку та спілкування з дорослими

Міркування – це найскладніший тип зв'язного монологічного мовлення, який характеризується встановленням причинно-наслідкових, логічних зв'язків між судженнями, що входять до його складу і утворюють умовивід з відповідним мовним оформленням.

Мова – особлива система, притаманна лише людському суспільству і породжена ним, універсальний засіб спілкування, накопичення й передавання знань. Ця система має надзвичайно складну структуру, елементи якої взаємопов'язані так, що зміни одного ланцюга явищ зазвичай тягнуть за собою зміни й інших ланок.

Мовленнєва діяльність виявляється у здібностях людини до мовлення. Розрізняють 4 види мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання, письмо.

Мовленнєве виховання пов'язане з вихованням у дошкільників

Мовленнєве дихання – це вміння відтворювати короткий вдих і довгий ротовий видих, що забезпечує тривалу й звучну вимову звуків мовлення, а також плавність і злиття вимови.

Мовленнєвий етикет визначають як особливо значущу характеристику культури мовленнєвого спілкування і розглядають як комплекс вербальної і невербальної поведінки, який співвідноситься з тією чи іншою ситуацією і є нормативним для неї.

Мовленнєвий зразок – правильна, спеціально підготовлена мовленнєва діяльність вихователя, яку повинні наслідувати діти. Незалежно від форми у вигляді слова, речення, зв'язного висловлювання зразок має бути доступним дітям.

Мовленнєві вміння – це засвоєні об'єктом норми і правила мови; сукупність мовленнєвих дій, операцій, навичок, які дають можливість здійснювати мовленнєву діяльність.

Мовленнєві вміння – це засвоєні суб'єктом норми і правила мови, сукупність мовленнєвих дій, операцій, навичок, які дають можливість здійснювати мовленнєву діяльність.

Мовленнєві навички – це автоматизоване оперування мовним матеріалом (лексичним, фонетичним, граматичним) як у процесі слухання, так і в процесі говоріння.

Мовленнєві навички міркування – це мовленнєві операції, що здійснюються несвідомо, з повним автоматизмом відповідно до мовної норми й використовуються для самостійного вираження суджень.

Мовленнєві уміння міркування – це мовленнєві дії довільного вибору та поєднання мовленнєвих операцій (навичок) у процесі комунікації.

Мовленнєво-творча діяльність – це складання різних типів зв'язних висловлювань, за допомогою яких дитина виражає власні почуття, уявлення, навіяні художніми творами, сприйняттям навколишнього світу.

Мовна компетенція – це засвоєння та усвідомлення мовних норм, що історично склались у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоепії, семантиці, стилістиці та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності у процесі використання певної мови.

Мовна норма – це закріплені в практиці зразкового використання мовні варіанти, які найкраще й найповніше з числа співіснуючих виконують свою суспільну роль.

Моделювання – наочно-практичний метод навчання, в основі якого лежить створення моделей та їх використання для формування знань про властивості і зв'язки предметів та явищ.

Монолог – мовлення однієї людини, орієнтоване на сприймання іншими людьми, яке не передбачає миттєвого, безпосереднього відгуку глядачів.

Музично-мовленнєва діяльність – це один з видів художньо-мовленнєвої діяльності, що пов'язаний з вербалізацією музичних образів (у різних типах висловлювання), які сприймає чи відтворює дитина в різних способах музично-ритмічної активності.

Навчально-мовленнєва пізнавальна діяльність – це організований, цілеспрямований процес використання мови задля передавання та засвоєння суспільно-історичного досвіду, оволодіння суспільною діяльністю у сфері наукових понять, встановлення комунікацій та планування своїх дій. НМПД дітей дошкільного віку складається із різноманітних видів говоріння та слухання.

Навчання рідної мови на заняттях – планомірний, цілеспрямований процес розвитку мовленнєвих здібностей дітей,

засвоєння ними системи елементарних знань культури збагачення словника, формування мовленнєвих умінь і навичок.

Наголос – компонент інтонації, що ґрунтується на інтенсивності, силі звука.

Наочні прийоми – показ картинки, іграшки, предмета, руху або дії, артикуляції звуків.

Номінативна функція мови – «омовлення» світу, лінгвізація речей та явищ – це функція називання, позначення, тобто слова слугують для того, щоб ними називали (позначали) явища і предмети, якості, властивості, ознаки, дії, величини тощо. Реальний світ, відображений у словах, фразах, реченнях, існує у свідомості кожної людини.

Нормативність мовлення – дотримання правил усного й писемного мовлення: лексичних (значення слів, семантичні відтінки слів, сполучуваність), граматичних (рід, число, відмінок), орфоепічних (правильна вимова).

Образотворчо-мовленнєва діяльність – це вид художньо-мовленнєвої діяльності, в якій мовленнєві дії підпорядковуються меті та змісту образотворчої діяльності дитини для її збагачення, спрямування, стимулювання і коментарю.

Опис – тип мовлення, за допомогою якого створюється цілісне уявлення про ознаки, якості, властивості, дії предмета.

Описування – вид зв'язного висловлювання дитини з цілісним уявленням про ознаки, якості, властивості, дії предметів або явищ навколишньої дійсності.

Особистісний компонент зв'язного мовлення характеризується тим, що в мовленні особа виявляє свою індивідуальність – характер, темперамент, рівень загальної культури.

Оцінка мовлення дітей – це розгорнуте мотивоване судження про засвоєння дитиною знань, якість виконання, про мовленнєві вміння і навички.

Оцінювально-етична компетенція – здатність дитини свідомо аналізувати поведінку героїв художнього твору, висловлювати своє ставлення до них, мотивувати моральні на естетичні оцінки.

Пасивний словник – це слова, які дитина розуміє, пов'язує з конкретними уявами, але ними в активному мовленні не користується.

Переказування – свідоме відтворення дитиною літературного тексту в усному мовленні.

Період оформлення самостійного мовлення – другий період становлення і розвитку мовлення дітей від 1,5-років до 3 років, який проходить два етапи: перший – від 1 року 5-6 місяців, другий – від 1 року 5-6 місяців до 3 років.

Перші усвідомлені слова – це слова, які з'являються наприкінці першого року життя дитини. У словнику однорічної дитини – в середньому 10-15 слів.

Підготовчий період – перший період розвитку мовлення дітей від 1 місяця до 1,5-2 років, який складається із трьох етапів: емоційного спілкування дитини з дорослими (від 1 до 5-6 місяців); розуміння мовлення дорослих (від 6 до 11-12 місяців); розвиток самостійного мовлення (10-12 місяців – другий рік життя).

Планування – нова функція мовлення, яка полягає у послідовному, логічно побудованому та словесно оформленому плані дій певного виду діяльності.

Повідомлення – функціональний тип мовлення, що характеризується послідовним викладом подій з погляду оповідача про подію та час її здійснення.

Поетично-емоційна компетенція – здатність дітей виразно читати вірші, здійснювати елементарний художній аналіз віршів (знаходити повтори голосних і приголосних звуків, римовані рядки, добирати римовані слова тощо).

Полілог – це проблемна, не репродуктивна бесіда, у процесі обговорення якої здійснюється спільний пошук відповідей на проблемні запитання.

Полісемія – наявність у слова кількох лексичних значень.

Пояснення – тип зв'язного мовлення дитини, що характеризується з'ясуванням, розкриттям причини якоїсь події чи явища.

Правильність мовлення – це відповідність усталеним у літературній мові законам, правилам, нормам.

Прийоми розвитку та навчання рідної мови – це складова частина методу.

Примовка – жартівливий, здебільшого римований вислів, що ним розпочинається чи закінчується казка; дотепне зауваження, що вплітається у розповідь чи текст твору; якась фраза чи віршик, що розповідається під час дитячої гри тощо.

Принципи навчання – це вихідні теоретичні положення (правила, вимоги), керуючись якими, вихователь добирає засоби, методи і прийоми навчання, передбачає його ефективність.

Професійно-мовленнєва готовність до навчання дітей рідної мови – це система сформованих професійно-мовленнєвих знань, умінь і навичок та комплекс особливих індивідуально психологічних властивостей особистості.

Професійно-мовленнєва діяльність вихователя закладу дошкільної освіти – це професійне спілкування з колегами та дітьми під час навчання їх мови з використанням засобів українського розмовного і літературного мовлення у поєднанні з екстралінгвістичними засобами (мімікою, жестами, рухами, діями).

Рефлексія над мовленням (за Л. Калмиковою) – це процес самопізнання власних мовленнєвих актів і дій, контроль за доречністю використання в мовленні мовних засобів відповідно до ситуації спілкування і норм літературної мови.

Ритм мовлення – це рівномірне чергування складів, їх тривалості у часі.

Різноманітність (багатство) мовлення – це вираження однієї думки, одного граматичного значення різними способами і засобами.

Розвиток мовлення – цілеспрямоване формування у дітей певних мовленнєвих навичок і вмінь (правильної звуковимови, доречного добору слів чи інших мовних і позамовних засобів, використання слів у відповідній граматичній формі тощо),які забезпечують функціонування процесу мовлення відповідно до мовних норм.

Розповідання – самостійний зв’язний смисловий розгорнутий виклад певного змісту про події, предмети, об’єкти, явища навколишньої дійсності.

Розповідь з власного досвіду – самостійна розповідь дитини про події, учасником або свідком яких вона була.

Сенситивний період розвитку – це найсприятливіший вік (щодо пластичності нервової системи) для засвоєння певного матеріалу, набуття знань, умінь і навичок у певному напрямі діяльності, наприклад, в оволодінні мовою – від 2 до 5 років.

Сила голосу – це властивість голосу вимовляти звуки голосно, середньо, тихо, пошепки.

Синтаксис досліджує засоби і правила побудови речень і словосполучень.

Словесна дитяча творчість – це форма літературної творчості, яка полягає у складанні дитиною твору в будь-якій формі висловлювання відповідно до літературних норм.

Словник – сукупність слів, які використовуються в чиїй-небудь мові.

Словотворення – активний процес неусвідомленого створення нових слів і граматичних форм на основі чуття рідної мови.

Спілкування (або комунікація) – це контакт між людьми, що забезпечує соціальну перцепцію, інтерактивний, інформаційний, афективно-оцінний обмін, який може відбуватись на вербальному та невербальному рівнях.

Спілкування дорослого з дитиною на основні розуміння мовлення дорослого – це новий тип спілкування, який виникає на другому етапі підготовчого періоду становлення і розвитку мовлення дітей від шести до одинадцяти-дванадцяти місяців.

Сучасна українська дошкільна лінгводидактика – це цілком сформована самостійна галузь педагогічної науки, яка ґрунтується на міцних наукових засадах, збагачена досвідом навчання дітей української мови, розвивається за загальними законами лінгводидактики і має особливості, що відрізняють її від шкільної (початкової, середньої і вищої ланки) лінгводидактики.

Сюжетно-динамічні заняття (за К. Крутій) – це заняття, які проводяться в ігровій формі та характеризуються тим, що виконання дитиною (або дорослим) будь-яких дій підпорядковано визначеному сюжетові – казковому або запозиченому із довкілля.

Творча розповідь – самостійна розповідь дитини з елементами домислу та фантазії.

Творчі вправи – самостійні вправи дітей на основі раніше засвоєних способів діяльності.

Театрально-ігрова компетенція – це наявність у дітей умінь і навичок самостійно розігрувати зміст знайомих художніх творів у театралізованих іграх, іграх-драматизаціях, іграх за сюжетами літературних творів, інсценувати твори в театральних виставах.

Театрально-мовленнєва діяльність – це вид художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників, пов’язаний з відтворенням засобами театрального мистецтва художніх образів, навіяних літературними творами, і складанням на цій основі власних сценаріїв і сюжетів.

Теза – думка або твердження, істинність якої треба довести.

Текст – словесно виражений продукт мовленнєво-розумової діяльності людини, якому властива завершеність, структурна цілісність, цілеспрямованість та граматична настанова.

Тематичні мовленнєві заняття – це заняття, які присвячені одному мовному розділу («Словникова робота», «Виховання звукової культури мовлення» («Зв'язне мовлення»), «Формування граматичної правильності мовлення») та проводяться у всіх вікових групах на четвертому тижні кожного місяця. У старшій групі – тематичне заняття також можна проводити зі зв'язного мовлення.

Тембр голосу – це якісне забарвлення його (дзвінкий, глухий).

Темп мовлення – це швидкість вимови елементів мовлення: звуків складів, слів; швидкість протікання мовного потоку в часі, її прискорення чи уповільнення, що зумовлює ступінь її артикуляційної напруженості та слухової виразності.

Тлумачний словник для дітей – пояснення лексичного значення слів у словнику, підібраного до певної, доступної дітям лексики.

Фонема – це найменша мовна одиниця, яка слугує для поєднання і розрізнення складових одиниць мови (морфем, слів). Вносить диференціацію у значення слів і вирізняє слова подібні за звучанням.

Фонематичне сприймання – виокремлення звуків мови та встановлення звукової структури слова як одиниці; це здатність визначати звуки в слові, їх послідовність і кількість.

Фонетика – розділ мовознавства, що вивчає звукову систему мови.

Фонетична компетенція – правильна вимова всіх звуків рідної мови, звукосполучень відповідно до орфоепічних норм, наголосів, добре розвинений фонематичний слух, що дозволяє диференціювати фонеми; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічні наголоси тощо).

Фонетична компетенція – правильна вимова всіх звуків рідної мови, звукосполучень відповідно до орфоепічних норм, наголосів, добре розвинений фонематичний слух, що дозволяє диференціювати фонеми; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічні наголоси тощо).

Форми навчання – це спеціально організована діяльність виховання дітей, яка протікає в установленому порядку і в певному режимі і залежить від кількості тих, кого навчають (індивідуальна, групова, колективна, фронтальна), часу (коли навчають), місця і порядку його здійснення.

Художній аналіз – методичний прийом, який використовується у процесі ознайомлення дітей з художнім словом для розуміння лексичного значення складних виразів (прислів'я, приказки, фразеологічні звороти тощо).

Художньо-мовленнєва діяльність – це специфічний вид діяльності, пов'язаний із сприйманням, розумінням і відтворенням дітьми змісту художніх творів у різних видах ігор і театралізованих дійств; це продуктивно-естетична діяльність (музична, образотворча, конструктивна), що супроводжується образним мовленням та у процесі якої використовуються різні жанри художнього слова.

Художньо-мовленнєва компетенція – комплексна характеристика особистості, полікомпонентний утвір, чинниками якого є когнітивно-мовленнєва, поетична-емоційна, виразно-емоційна, оцінювально-етична, театрально-ігрова компетенції.

Центр Брока – мовленнєво-руховий центр, який забезпечує артикуляцію звуків. Його ушкодження призводить до мовної алалії - німоти.

Центр Верніке – центр сприймання мовлення на слух, розуміння мовлення. У разі його ушкодження виникає мовна афазія – нерозуміння людського мовлення.

Центр Дежеріна – центр управління діяльністю руки, пальців як органа писемного мовлення.

Чистота мовлення – це відсутність у ньому нелітературних елементів: в орфоепії – правильна літературно-нормативна вимова, відсутність інтерферентних явищ (акценту, змішувань); у словнику – відсутність діалектизмів, слів-паразитів тощо; в інтонації – відсутність брутальних, лайливих, лицемірних ноток, відповідність інтонації змістові та експресії висловлювання.

ДЛЯ НОТАТОК